

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Максимчука Максима Віталійовича на тему:

«Інституціоналізація структурно-просторових змін економіки регіонів України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

I. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами планами, темами

В Україні дослідження теоретичних і прикладних проблем соціально-економічного розвитку регіонів набуло широкого висвітлення. Проте, великий потік публікацій з приводу активізації регіонального розвитку в різних сферах господарювання досі не дав бажаного результату. Однією із причин цього є відсутність фундаментальних напрацювань в царині формування інституційного забезпечення регіонального розвитку. Процеси структурно-просторових змін в регіонах України є надзвичайно складними і не мають, поки що, сформованого цілісного механізму регулювання, який би ефективно використовував управлінські та фінансові ресурси, спирався на розвинуті інститути, які б поєднували у собі сучасні форми і ефективні методи управління. З огляду на ринкову трансформацію економіки України, основна ідея якої полягає у нарощуванні темпів економічного зростання і на цій основі зростанні добробуту населення держави та її регіонів, питання формування інституційного базису економічних змін набувають особливої ваги.

Зазначене визначає необхідність провадження державної регіональної політики, спрямованої на формування системи корегування структурних змін в Україні та її регіонах, яка б спиралася на відповідні інститути та організації, мала відповідне фінансове забезпечення. Розробка і реалізація такої системи

повинна відбуватись на науково-обґрунтованій основі, з врахуванням взаємозв'язку макро-, мезо- і мікроекономічних процесів, конструктивної спрямованості процесів інституціалізації економічних перетворень. Це вимагає застосування якісно нових підходів до знаходження і раціонального використання моделей реалізації структурно-просторових змін, формування на їх основі збалансованої регіональної структурної політики. З огляду на це слід визнати, що обрана тема дисертаційної роботи Максимчука М.В. є надзвичайно актуальною та своєчасною.

Дисертаційне дослідження виконувалось в рамках науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Дошніного НАН України», зокрема: «Теоретичні основи регіональної політики» (номер державної реєстрації 0197U002572) - сформульвані принципи удосконалення інституційного забезпечення регіональної політики; «Механізм реалізації регіональної політики в умовах формування національної економіки» (номер державної реєстрації 0100U002572) - виділено інституційні проблеми формування механізмів реалізації регіональної політики; «Моделі регіональної соціально-економічної політики: концептуальні підходи до формування та методи реалізації» (номер державної реєстрації 0102U000424) - досліджено інституційні бар'єри реалізації моделей регіональної соціально-економічної політики; «Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (номер державної реєстрації 0106U013079) - де автором сформулювало інституційні основи інноваційно-інтелектуального розвитку регіону; «Розробка нової моделі районування економічного простору України» (номер державної реєстрації 0109U000453) запропонована модель інституціалізації нового районування України; «Розробка програми розвитку малих міст Львівської області» (номер державної реєстрації 0109U007079) - обґрунтовано пріоритети управлінської підтримки розвитку малих міст області; «Модернізація промислового потенціалу

Карпатського регіону» (номер державної реєстрації 0111U000711) - обґрунтовані концептуальні засади інституційної модернізації промисловості Західного регіону України, здійснено аналіз інституційних чинників проведення модернізації промислового потенціалу; «Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки» (номер державної реєстрації ОіІ 3U000108) - розроблені інституційні засади формування та реалізації регіональної структурної політики; «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035) - виявлені інституційні та адміністративні фактори чинники децентралізації влади.

II. Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій,

Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкриті в дисертації Максимчука М.В. є належним чином обґрунтовані та достовірні, оскільки методологічною основою дослідження послужили фундаментальні положення інституційно-економічних теорій та теорії регіональної економіки, розроблений у світовій науці методологічний інструментарій аналізу структурних, просторових та інституційних змін у сучасних економіках, в тому числі під час ринкової трансформації. У дослідженні автор використав системний підхід, широкий науковий спектр методів дослідження, зокрема: узагальнення та синтезу, порівняння, економічно-статистичного аналізу та економічного моделювання і прогнозування, геоінформаційного моделювання, структурно-функціонального та стратегічного аналізу синтезу, набір графічних та картографічних методів дослідження.

Дисертаційна робота Максимчука М.В. є завершеним науковим

дослідженням, виконаним на належному рівні. Структура плану - логічна й гармонійна. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження інституціалізації структурно-просторових змін економіки регіонів України. Дисертант глибоко проаналізував суть та особливості інституціоналізму за кордоном та в Україні як теоретичного фундаменту дослідження процесів інституціалізації економічного розвитку (С. 15-45), сформулював методологічні засади дослідження мікро- та макропросторової інституціалізації економіки держави (С.70-80), розкрив роль інституціалізованих регіонів в контексті інтелектуально-інноваційного розвитку України (С.52-64), виділив сутнісні ознаки інституціалізації модернізаційних структурних змін промисловості регіону (С.82-90). Застосувавши інституційний підхід Максимчук М.В. виділив базові риси процесів просторових та структурних змін в економіці регіонів держави. На підставі проведених узагальнень дисертант дає власне визначення поняттю «інституціалізація розвитку економіки регіонів держави» (С.65-66) та пропонує схему інституційних змін згідно концепції інституційної еволюції (С.23). Автором також розроблено теоретичне обґрунтування системи управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіону (С.50-53).

Характерною ознакою методологічного підходу автора до дослідження інституціалізації структурно-просторових змін є інтегральне поєднання концепцій інституціоналізму та теоретичних положень регіональної, глибокий і усесторонній аналіз теорій та концепцій супроводжується послідовною побудовою власних концептуальних побудов.

Другий розділ присвячено формулюванню концептуальних засад формування і розвитку регіонального інституціоналізму. Автором виокремлена і обґрунтована інституційна складова регіональної економіки (С.108-1283), сформоване концептуальне бачення процесів регіонотворення як передумови структурно-просторових змін (С. 154-166). У розділі проведено концептуалізацію регіонального інституціоналізму як теоретичного інструментарію дослідження структурних і просторових змін економіки регіонів, проаналізовано інституційні засади регіональної політики (С. 167-174). Заслуговує на увагу зроблена автором пропозиція аналізу регіональної політики як адміністративного ринку із виділенням відповідних структурних складових (С. 184-202) та визначення ролі, яку відіграють у цих процесах різні економічні структури та агенти. Автор дослідив інституційний розвиток підприємницького сектору в регіонах України (С. 170-184) та визначив місце інституційних чинників у протіканні процесів господарських трансформацій в регіонах держави, дав визначення поняттям «інституціалізація» (С.103), «структурна політика» (С.183).

Третій розділ містить в собі розгорнуту оцінку структурно- просторових та інституційних змін економіки регіонів України. Автором сформульовано методологічні засади дослідження макро- та мікропросторової інституціалізації економіки держави (С.210-220), здійснено аналіз структурно-інституційного розвитку підприємницького сектору та структурно-інституційних процесів в регіонах України (С.222- 235), досліджено структурні аспекти модернізації промисловості регіону (С.247-260). У розділі наведено результати порівняльного аналізу видового складу економіки областей Карпатського регіону (С.231-236), зокрема обраховано низку коефіцієнтів структурних зрушень (С.228-230), що дало змогу оцінити глибину структурних перетворень в економіці Західного регіону України. На основі використання відповідних методик автор провів оцінку структурних змін в промисловості

областей (С.225-227) та зробив на основі проведеного аналізу обґрунтовані висновки щодо напрямів структурної корекції економіки регіону (С.228). Автором оцінено найвагоміші чинники структурної модернізації промисловості регіону, а особлива увага приділена інноваційному чиннику формування ефективної структури промислового виробництва (С.251-255). Це все дозволило визначити підходи до формування заходів структурної корекції та визначення пріоритетних галузей розвитку економіки Західного регіону України (С.2614-265).

У четвертому розділі автором сформульовано методологічні та методичні засади формування моделей інституціалізації структурно-просторових змін економіки регіонів України. Дисертант надав характеристики моделі неінституціалізованих економічних районів України (С.276-2913), змодельовав інституційну взаємодію органів державної та регіональної влади в умовах модернізації промисловості регіонів (С.307- 314), здійснив прогностичну оцінку структурних зрушень в регіонах на основі побудови стохастичної моделі інтегрального коефіцієнту (С.315-319) та виявив прояви структурної нестабільності в економіці областей Західного регіону України (С.320-322). У розділі проаналізовано та адаптовано до сучасних реалій досвід проведення макрорегіоналізації країни, зокрема запропоновано динамічну модель зміни економічних районів, а також сформульовано пропозиції щодо впровадження даної моделі у практику стратегічного планування регіонального розвитку України (С.299-305). Фактично автор запропонував способи формування оцінки структурно- просторових змін економіки регіонів держави, що дозволить використовувати бюджетні ресурси більш ефективно.

У п'ятому розділі дисертант сформулював наукове підґрунтя формування та провадження державної регіональної політики на оновлених концептуальних засадах, а також регіональної структурної політики в Україні. У розділі представлено оновлене концептуальне бачення названої

політики (С.340-350), сформовано пропозиції щодо інституціалізації складових регіональної структурної політики (С.352-360), запропоновано моделі вибору стратегічних цілей регіональної структурної політики в умовах децентралізації (С.380-392).

Тут, зокрема, цікавою у науковому та прикладному плані є запропоновані структурні норми та стандарти оцінки ВДВ регіону (С. 355), пропозиції щодо подолання структурної кризи в економіці регіонів (С.377-378). Автором запропоновано визначення і розкрито економічну сутність регіональної структурної політики та визначені конкретні завдання з її реалізації (С.366-370). Дисертант систематизував протиріччя між суб'єктами регіональної політики та запропонував систему заходів, реалізація яких дозволить пом'якшувати ці протиріччя на засадах функціонування адміністративного ринку (С.357-359).

Заслуговують на увагу запропонована Максимчуком М. В. модель визначення цілей регіональної структурної політики (С.367-374). На основі розробленої моделі автор формулює конструктивні пропозиції з розподілу функцій органів державної влади різних таксономічних рівнів в сфері регулювання структурних змін в регіонах (С.375-381), в роботі визначено, метою регіональної структурної політики загальнодержавного рівня є зниження структурної нестабільності соціально-економічного розвитку регіонів України, а на регіональному рівні зусилля слід скеровувати на подоланні регіонально-секторальних диспропорцій (С.384-385).

Зазначимо, що у своєму дослідженні автор абсолютно справедливо наголошує на необхідності формування регіональної структурної політики, причому така політика повинна реалізовуватися в межах Державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку, вона передбачає збалансовані дії органів державної влади національного та регіонального рівнів, а також місцевого самоврядування у напрямку формування ефективної системи інституційної підтримки та

закріплення конструктивних структурних змін в економіці регіонів.

Підсумовуючи вищесказане, відмітимо, що дисертація «Інституціоналізація структурно-просторових змін економіки регіонів України» є завершеною роботою, де логічно і змістовно висвітлено проблеми активізації конструктивних просторово-економічних та структурних процесів в регіонах держави.

III. Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

До положень, що відображають наукову новизну дисертаційного дослідження можна віднести наступне:

вперше

- сформовано теоретико-методологічні засади дослідження процесів інституціоналізації структурно-просторових змін економіки регіонів держави, які базуються на інтегральному поєднанні положень економічного інституціоналізму та регіональної економіки і дозволяють вивчати трансформаційні процеси в регіонах держави як взаємодії політико-правових, соціально-економічних та культурно-історичних чинників; визначено поняття інституціоналізації як процесу організаційно-економічного закріплення в економічних відносинах в регіонах інститутів господарської діяльності (правил, норм та уявлень щодо господарювання), формування на цій основі відповідних інституцій (С. 110-125);

- обґрунтовано концептуальні засади використання регіонального інституціоналізму як теоретичної складової сучасної регіональної економіки, що використовується для побудови теоретичних моделей формування і функціонування інститутів регіонального розвитку з метою визначення стратегічних напрямів модернізаційних та структурних перетворень в регіонах держави, формування наукового забезпечення реалізації політики

децентралізації державної влади в Україні; визначення цілей, інструментів та заходів регіональної структурної політики (С. 154-170);

- запропоновано концептуальні положення регіонотворення як передумови інституціалізації просторово-структурних змін економіки регіонів держави, а саме: уможливлення імплементації європейського інституційного забезпечення розвитку регіонів в практику регіонального розвитку України; обґрунтування пріоритетів макрорегіональної інституціалізації економіки і формування на цій основі конкурентних переваг українських регіонів у міжнародному господарському просторі; впровадженні сучасних моделей регулювання структурних процесів в регіонах (С. 131-140);

удосконалено:

- дієвий підхід в регіональній економіці на основі доповнення його методологічних положень основними поняттями інституціоналізму, що дозволило сформулювати інституційно-діяльнісний підхід до дослідження структурних процесів в економіці регіонів, який на відміну від існуючих аналізувати й давати оцінку ефективності просторово-структурних змін в економічній сфері регіонів; обґрунтовувати пріоритетні напрями розвитку областей із врахуванням інституційних чинників регіонального розвитку (С. 135-160);

- методичні основи інституційного аналізу територіальної організації економіки та структурних змін в регіонах України, який охоплює інституціалізацію на різних таксономічних рівнях функціонування економіки, інституційну модернізацію структурних складових економіки регіонів держави, дослідження структурних та інституційних перетворень в економіці регіонів (С. 210-250);

набули подальшого розвитку

- методичні засади побудови моделей просторового та структурного розвитку економіки регіонів України, що дозволило визначити напрями

удосконалення функціонування системи управління регіональним розвитком держави, які на відміну від існуючих дають змогу запропонувати шляхи інституціоналізації нової моделі районування економічного простору держави; визначити пріоритетні напрями структурних змін в економіці областей Західного регіону України; окреслити бар'єри та перешкоди інституційної взаємодії органів влади при проведенні модернізації промисловості регіону (С. 280-320);

- концептуальні засади державної регіональної політики та запропоновано методологічне забезпечення регіональної структурної політики з метою оновлення її концептуального бачення в контексті інституціоналізму, що дозволить більш дієво реагувати на зміни тенденцій у структурних процесах в регіонах України, підвищать ефективність їх економічного розвитку, дозволить адаптувати інституційне забезпечення регіональної структурної політики до європейських стандартів (С. 340-359);

- концептуальний базис проведення децентралізації державної влади в Україні як механізму інтенсифікації просторово-структурних змін, а саме: моделювання розподілу та відповідне визначення типів співвідношення прав та зобов'язань державних та регіональних органів влади; формування схеми узгодження інтересів суб'єктів регіонального розвитку, обґрунтуванні типів взаємодії інституту громад в Україні (С. 352-365).

Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблеми регулювання структурних змін в економічному просторі України в умовах трансформаційних перетворень в інституційному базисі розвитку регіонів. У дисертації системно вирішено проблеми стимулювання інституційно-інноваційного розвитку економіки регіонів держави, підвищення ефективності державної регіональної політики в частині регулювання структурних та модернізаційних перетворень. Усі наукові результати, що викладені у дисертації й виносяться на захист, одержані автором самостійно.

IV. Науково-практична значущість результатів дослідження

Висновки дисертаційного дослідження стали підґрунтям для вирішення теоретичних та методологічних проблем вибору оптимальної моделі політики державного регулювання структурних та просторових пропорцій економічного розвитку регіонів України. Рекомендації дисертанта щодо регулювання процесів інституціалізації структурно-просторових змін використані державними органами влади при розробці заходів з реалізації державної регіональної політики, зокрема Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, обласними державними адміністраціями Львівської та Чернівецької областей, науковими установами при підготовці Послання Президента України до Верховної Ради України.

V. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли достатнє висвітлення у восьми монографіях (одна індивідуальна), статтях опублікованих автором у фахових виданнях (40 позицій), статтях в інших виданнях та матеріалах і тезах доповідей наукових конференцій та семінарів (24 позиції). Звертає на себе увагу широке представлення наукових здобутків автора у публікаціях за кордоном.

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

Зміст автореферату, його структура повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

VI. Дискусійні положення і недоліки дисертації

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Максимчука М.В. дискусійних положень та певних недоліків. Суть основних з них полягає в наступному:

1. При формуванні теоретико-методологічних засад дослідження значну увагу приділено етапам формування економічного інституціоналізму, дисертанту слід було чіткіше сформулювати концептуальні виходи проаналізованих ним економічних теорій на дослідження проблем інституціалізації структурних змін економіки на рівні регіонів держави, більш послідовно викласти концептуальні засади розвитку регіонального інституціоналізму в другому розділі дослідження (С.155-160).
2. Ієрархічна модель інституційної структури влади в Україні до реформи децентралізації (С. 115) потребує доповнення та актуалізації, а схеми макроструктур інститутів управління та самоврядування в Україні (С. 145-146), їх компонентна структура, на нашу думку, виграли б, якщо на них було представлено не тільки компоненти, але й елементи структури.
3. При розгляді інституційних аспектів розвитку просторової структури економіки України вартувало б звернути більшу увагу на регіональних особливостях структурних процесів в економіці, а не обмежуватися аналізом просторової конфігурації макрорегіонів та районів України (С.280-290). Також для даного аналізу автор використовує поняття господарсько-культурний регіоні, яке потребує більш розгорнутого обґрунтування.
4. При формулюванні пропозицій щодо інституціалізації нової моделі

районування економічного простору України з метою включення мережі нових економічних районів в систему стратегічного планування розвитку держави ви слід було б з'ясувати чи відповідає це національним інтересам держави, і як регіональні інтереси узгоджуються з національними, чи не буде виникати небезпечних протиріч (С.295-300).

5. В аналітичній частині дослідження (С.207-250) вартувало б детальніше розглянути фінансування інноваційних проектів та потоків інновацій в контексті формування оновленої структури економіки регіонів, адже саме інновації є структуроутворюючим чинником реструктуризації економічних взаємовідносин, що особливо важливо для регіонів України, частку яких складають т.зв. старопромислові регіони.
6. Четвертий розділ дослідження до певної міри «недовантажений» фактичними даними, зокрема в частині інституціалізації нової моделі районування економічного простору. Від використання статистичних даних пропонується модель (С.281-305) значно виграла б у практично-прикладному плані, і могла б стати базовою моделлю для провадження макроекономічної політики щодо регіонів держави.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи Максимчука М.В., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні, а значна їх частка має сприйматися радше як напрям для подальших наукових пошуків.

VII. Загальний висновок

Дисертаційна робота Максимчука Максима Віталійовича «Інституціалізація структурно-просторових змін економіки регіонів України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, яка характеризується новизною одержаних результатів і висновків, має

теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих робіт М.В.Максимчука дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані і вирішені на достатньому теоретико-методологічному рівні.

Сукупність одержаних результатів забезпечує вирішення важливої наукової і практичної проблеми - формування інституційної системи державного регулювання структурних змін в регіонах України та відповідає спеціальності 08.00.05 - Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

За змістом і оформленням дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Максимчук Максим Віталійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Заслужений діяч науки і техніки України,

декан економічного факультету

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника,

доктор економічних наук, професор,

Благун І.С.

